

Skandinaavis ethofantasiaa

HAASTATELUSSA LEENA LAULAJAINEN

Pasi Karppanen

Leena Laulajainen on pitkän linjan nuortenkirjailija, jonka ura ulottuu kahden vuosikymmen taakse ja käsittää kymmeniä julkaistuja teoksia. Kantavia teemoja Laulajaisen kirjoissa ovat kasvaminen sekä oman itsen hyväksyminen. Laulajainen kertoo harrastavansa suomalais-ugrilaisten kansojen kulttuuria ja se myös näkyy hänen tuotannossaan. Vuonna 2004 Laulajaiselta ilmestyi ensimmäinen osa muinaisskandinaaviseen fantasiamaailmaan sijoittuvasta Raut Jootinpoika -sarjasta, joka sai vuonna 2005 jatkoa itsenäisen Aia-teoksen muodossa.

Raut-sarjan taustat

Raut Jootinpoika -sarja kertoo tarinan nuoren päällikönalun kasvusta teini-ikästä aikuisuuteen. Ensimmäisessä kirjassa Raut on vasta aikuisuuden kynnyksellä, mutta varttuu sarjan edetessä miehuuteen asti.

Laulajainen kertoo innostuksen sarjan kirjoittamiseen syntyneen halusta hyödyntää rikasta suomalais-ugrilaista kulttuuriperintöämme fantasian käyttövoimana. Niin Suomessa kuin muuallakin luettava fantasia *Harry Potter*ineen kun perustuu paljolti anglosaksiseen perinteeseen ja noitamyytteihin.

Raut-trilogia kypsyi hänen mielestään liki kymmenen vuotta. Laulajainen ei kehittänyt aihetta tietoisesti,

vaan se kypsyi kirjailijan alitajunnassa ja putkahti esiin valmiina trilogiasuunnitelmana vuonna 2003.

Laulajainen mainitsee Sari Peltoniemen luonnehtineen Raut-sarjaa sanalla etnofantasia, jota hän pitääkin oivana ilmaisuna. Tarinan taustalla on pienen suomalais-ugrilaisen kansanryhmän eli "joottien" esihistoriallinen vaellus vesireittejä pitkin Keski-Venäjältä Laatokan tienoille joskus 500-600-lukujen tienoilla.

"Tiedämme tuon ajan ihmisten todellisuudesta niin vähän, että mielikuvitukselle jää runsaasti liikkumavaraa", sanoo Laulajainen. "Ihmiset elivät lähellä luontoa ja uskoivat haltioihin. Joottien haltiamaailma ja ajanlasku ovat omaa mielikuvitustani, johon on nivottu aineksia suo-

malais-ugrilaisten kansojen muinaisuskosta."

Laulajainen kertoo laatineensa synopsisen kaikkien kolmen osan tapahtumista ennen kuin alkoi kirjoittaa trilogian ensimmäistä osaa. Hän mainitsee myös Pukkisaaren Rautakautisen kauppakylän, joka viritti kirjailijan oikeaan tunnelmaan tätä varten.

Näin näki päivänvalonsa kolme Raut-kirjaa, **Raut Jootinpoika ja haltiakivi** (2004), **Raut Jootinpoika ja hopeakello** (2004) sekä **Raut Jootinpoika ja Pimeän ratsumies** (2005). Kirjoissa seurataan Rautin varttumista ja hänen seikkailujaan ystäviensä Klaus Varjaginpojan ja Lumi Tiakantytären kanssa. Polttopisteessä kirjoissa on paitsi Raut, myös joot-

Ta

n

tien heimo, joka ensimmäisen kirjan alussa joutuu jättämään kotiseutunsa sotaisten bolgien tieltä.

Kysymyksen siitä, miten hyvin hän Rautin varttumisprosessin kuvauksessa onnistui, Laulajainen jättää lukijoiden vastattavaksi.

”Minulla on ollut onni seurata ensin veljeni ja sitten poikani kasvuprosessia lapsesta aikuiseksi”, sanoo kirjailija. ”Siitä oli suuri apu kuvatesani Rautia ja hänen varttumistaan. Nuoren ihmisen kehitys noudattelee pääpiirteissään samoja linjoja kaikkina aikoina.”

Kahden maailman rajalla

Kolmen Raut-kirjan jälkeen Laulajainen jatkoi tarinaa itsenäisellä Aia-

teoksella, joka kertoo samasta maailmasta, mutta eri näkökulmasta. Mikä sai hänet valitsemaan tämän ratkaisun?

”Raut-trilogia kertoo tapahtumat joottien pakolaisheimon, nuoren pojan ja nuoren miehen näkökulmasta”, sanoo Laulajainen. ”Aiassa valokiila kohdistuu nuoreen tyttöön, joka elää ensin bolgina joottien, sitten joottina bolgien keskuudessa. Halusin osoittaa, että vaikein asema on niillä, jotka joutuvat luomaan oman identiteettinsä kahden toisilleen vastakkaisen kulttuurin välimaastossa.”

”Tytön ja naisen ongelmat ovat toiset kuin pojan ja miehen, etenkin sellaisessa yhteisössä, jossa naisella ei ole itsenäistä asemaa. Raut-trilo-

giassa bolgit ovat julmia ja piittämättömiä valloittajia. Aiassa osoitetaan, että heidän keskuudessaan on myös jaloja, hyväntahtoisia ihmisiä. Vähemmistöjen ja ihmisyksilöiden kohtalo riippuu kaikkialla ja kaikkina aikoina vallanpitäjistä.”

Onko Laulajaisen suunnitelmissa vielä palata joottien ja bolgien maailmaan? Saako Aia toisin sanoen jatkoa?

Laulajainen kertoo aluksi suunnitelleensa kirjoittavansa Aiasta kaksi teosta, mutta neuvottelut kustantajan kanssa saivat hänet rajoittamaan Aian samoihin kansiin.

”Olen saanut lukijoiltani palautetta, jonka mukaan Rautille ja Aialle toivottaisiin jatkoa”, sanoo Laulajainen, mutta kertoo että tällä hetkellä

häntä askarruttavat kirjailijana muut aiheet.

”Jos vielä kirjoitan jooteista ja bolgeista, lähestyn aihetta seuraavan sukupolven eli Rautin ja Lumen lasten näkökulmasta.”

Fantasian merkityksestä

Laulajainen sanoo satujen olevan itsenäinen kirjallisuuden laji, joka parhaimmillaan toimii sekä taiteellisesti että terapeuttisesti. Fantasia puolestaan nousee sadun pohjalta. ”1970-luvulla satu ja fantasia oli julistettu pannaan. Suomen nuorisokirjallisuuskin painottui sosiaalis-materiaaliseen realismiin. Meillä suuntaus jatkui 1980-luvulle saakka.”

Kuinka paljon kirjailija sitten itse seuraa tai lukee koti- tai ulkomaista fantasiakirjallisuutta? Parhaillaanhan elämme melkoista fantasian kukoistuskautta. Mitä hyvää tai huonoa nykytilanteessa kirjailija näkee?

Laulajainen kertoo tutustuneensa *Tolkienin*, *Lewisin*, *Le Guinin* ja *Susan Cooperin* tuotantoon sekä arvostavansa näitä kirjailijoita. Harry Potterin menestys puolestaan pohjautuu Laulajaisen mukaan taitavaan markkinointiin.

Laulajainen sanoo vierastavansa epätervettä todellisuuspakoa ja kannattavansa fantasiaa, jolla on selkeät tavoitteelliset yhtymäkohdat todellisuuteen ja nykyhetkeen. Tämä näkyy Raut-sarjassa ja sen pakolaisteesmassa.

Kantavana teemana niin Rautkirjoissa kuin Aiassakin onkin oman paikan etsiminen ja toisaalta heimoajattelun nurja puoli, epäluulo muita heimoja ja kansallisuuksia kohtaan. Keskeisessä roolissa sarjan kirjoissa ovat myös juurien katkeaminen ja sodan aiheuttamat kärsimysnäytelmät. Laulajainen kertoo tämän juontuvan osittain hänen omista juuristaan, jotka ovat Karjalan Kanaksella.

”Tälläkin hetkellä soditaan eri puolilla maailmaa”, sanoo Laulajainen. ”Ihmisten ja kansojen keskinäinen epäluulo ja suvaitsemattomuus on yhä maailmanlaajuinen ilmiö. Historia on osoittanut, mihin se johtaa, mutta ratkaisua ei vielä ole näköpiirissä. Hartain toiveeni on, että koittaisi aika, jolloin kansat suvaitsisivat toisiaan eikä sotia syttyisi.”

© Tammi / Atelier Nyblin

Laulajaisen monessa nuortenkirjassa on mukana fantastisia elementtejä ja kansantaruston luovaa käyttöä. Mikä noiden elementtien merkitys kirjailijalle on? Tulevatko ne mukaan itsestään vai ovatko ne tarinankerronnan väline, joka mahdollistaa kertomisen asioista tavalla, joka ei olisi mahdollinen tiukasti realismin rajaamassa maailmassa?

Laulajainen vastaa, että satu ja fantasia antavat mahdollisuuden ongelmien pelkistämiseen ja kertomiseen vertauskuvallisessa muodossa. Kun asioista ei puhuta realismin tasolla vaan pelkästään ilmiöinä, niitä voidaan käsitellä syvemmin, laaja-alaisemmin ja puolueettomammin, loukkaamatta ketään.

”Jos olisin Raut-trilogiassa kirjoittanut esimerkiksi palestiinalaisten ja israelilaisten ongelmista, olisi syntynyt hirmuinen kalabaliikki”, sanoo Laulajainen.

”Tilanne olisi sama, jos Aia olisi puoliksi arabi, puoliksi juutalainen tai

vaikkapa venäläis-suomalainen nykyajan lapsi! Joottien ja bolgien suhteista voidaan lukea kiihkottomasti ja rinnastaa ne nykyajan ilmiöihin.”

Entä onko kirjailijalla terveisiä aloitteleville kirjoittajille tai kirjailijanurasta haaveileville Kosmoskynän lukijoille?

”Kirjoittaminen on tapa elää”, sanoo Leena Laulajainen.

Leena Laulajainen on helsinkiläinen lasten- ja nuortenkirjailija, jolta on julkaistu yli kolmekymmentä teosta. Hänen ensimmäinen teoksensa, satukokoelma ”Taikarumpu kertoo” ilmestyi vuonna 1980. Romaanien lisäksi Laulajainen on kirjoittanut äidinkielen oppikirjoja ja kulttuurihistoriallisia tietoteoksia, toimittanut satukokoelmia ja antologioita sekä kääntänyt runoja ja lasten- sekä nuortenkirjoja. Hänen tuotantoa on käännetty kymmenelle kielelle.